

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Doniyev Bahodir
Boshmanovich

Samarqand VPYMO'MM

TEXNOLOGIYA FANI O'QITUVCHISI FAOLIYATINING O'ZIGA XOSLIGI

Annotasiya Texnologiya ta'limi o'qituvchisi faoliyatining o'ziga xosligi hamda texnologiya ta'limini tashkil etish va uning jamiyat rivojlanishida tutgan o'rni haqida.

Kalit so'zlar: Texnologiya ta'limi o'qituvchisi faoliyati. Ta'lim va tarbiya. Sinf-dan va maktabdan tashqari ta'limiy-tarbiyaviy tadbirlar.

Texnologiya ta'limi o'qituvchisi ma'lum tarbiya tizimida texnologiya ta'limining uzluksiz ravishda amaliyotga qo'llanilishini ta'minlaydigan yetakchi mutaxassis hisoblanadi. Texnologiya ta'limi o'qituvchisi – o'quvchilarning ushbu soha bo'yicha ta'lim va ma'lumot olishini tarbiyalanishini ta'minlaydigan, sinf-dars mashg'ulotlarini, mazkur soha bo'yicha turli ta'limiy-tarbiyaviy tadbirlarni amalga oshiradigan bosh bo'g'indir. Hozirgi paytda umumta'lim maktablarida quyidagi yo'nalishlar bo'yicha tayyorlangan texnologiya ta'limi o'qituvchilari faoliyat ko'rsatmoqdalar:

1. Pedagogika institutlari, universitetlari, pedagogika kollejlarning “Fizika-texnika”, “Industrial-sanoat pedagogikasi”, “Tabiiyot va mehnat ta’limi”, “Umumtexnika fanlari va mehnat”, «Kasb ta’limi va mehnat ta’limi» kabi nomdagi fakultetlarining mazkur mutaxassislik bo‘yicha «Umumtexnika fanlarini o‘qitish», “Qishloq xo‘jaligi mashinasozligi va chizmachilikni o‘qitish”, “Qishloq xo‘jaligi mashinasozligi va chizmachilikni o‘qitish”, “Injener-pedagog” «Texnologiya ta’limi» bo‘limlarini muvaffaqiyatli tugatib, oliy pedagogika, umumtexnika tayyorgarligiga, ma’lumotga ega bo‘lgan shu fanning yetakchi mutaxassis o‘qituvchilari; 2. Xalq xo‘jaligining turli xil sohalari (texnika, qishloq xo‘jaligi, qurilish, mashinasozlik, transport va b.) bo‘yicha institutlarni bitirib, nopedagogik yo‘nalishdagi oliy mutaxassislik diplomiga ega bo‘lgan, texnologiya ta’limining turli xil yo‘nalishlari, shakllari bo‘yicha dars berayotgan muhandis-texnik mutaxassis kadrlar. Bu soha kishilarni pedagogik, psixologik, metodik jihatdan qayta tayyorlashdan o‘tkazish talab etiladi. 3. Pedagogika institutlarining, universitetlarining, pedagogika texnikumlarining va kollejlarning, bilim yurtlarining texnologiya ta’limidan boshqa yo‘nalishdagi fakultetlarini, bo‘limlarini bitirgan, texnologiya ta’limidan maxsus ma’lumotga ega bo‘lmagan, ammo hozirda texnologiya ta’limi darslarini asosiy darslarga qo‘shimcha tariqasida olib borayotgan pedagog kadrlar. Bunday o‘qituvchilarni hozirgi zamon ishlab chiqarish, yangi texnika, zamonaviy texnologiya, xalq hunarmandchiligining sohalari bo‘yicha umumtexnika va texnologik jihatdan qayta tayyorgarlikdan o‘tkazish kerak bo‘ladi. 4. Turli xil bilim yurtlarini, o‘quv kurslarini bitirgan, yuqori darajali amaliy ishlab chiqarish malakasiga ega bo‘lgan, ammo oliy ma’lumoti bo‘lmagan o‘rta maxsus ma’lumotli kadrlar. Bunday o‘qituvchilarning pedagogik, psixologik, uslubiy, umumtexnik va g‘oyaviy jihatdan qayta tayyorlash, kasbiy mahorati malakasini oliy ta’lim talablari darajasigacha oshirish talab etiladi.

Texnologiya ta’limining jamiyatni rivojlantirishdagi tutgan o‘rnini munosib baholagan holda, umumta’lim maktablaridagi o‘quv-tarbiya jarayoniga xalq hunarmandchilik ustalari taklif etilsa, hamda ustoz-shogird tizimining ta’limiy, pedagogik, psixologik, metodik tashkiliy asoslari ishlab chiqilsa, pedagogika fanining

ushbu muhim yoʻnalishi yanada boyigan boʻlar edi, bu tadbirlar taʼlim jarayonining samarasini ham oshirardi.

Texnologiya taʼlimi oʻqituvchisi boshqa fanlarning oʻqituvchilaridan juda koʻp oʻziga xos xususiyatlari bilan ajralib turadi: kasbiy taʼlim va koʻnikmalari, tayyorgarligi darajasi, ish sharoiti va mazmuni jihatidan. Texnologiya taʼlimi fanining oʻqitish uslubining oʻziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, texnologiya taʼlimidan mutaxassis oʻqituvchilar tayyorlaydigan oliy oʻquv yurtlarining kirish imtihonlarini qabul qilishdan tortib, to oliy oʻquv yurtini bitirish, davlat imtihonini topshirishgacha boʻlgan pedagogik texnologiyani, mutaxassislar tayyorlash jarayonini tubdan qayta koʻrib chiqib, mazmunan va shaklan shu sohaning oʻzligini namoyon qilishga yoʻnaltirish va barcha qirralari boʻyicha yangilamoq zarur. Hozirgi paytda texnologiya taʼlimi, kasb-hunar taʼlimi oʻqituvchilarini tayyorlash ishiga davlat, xususiy, shaxsiy korxonalar, maʼmuriyatlar, hokimiyatlar, vazirliklar va boshqa boshqarish tashkilotlari eʼtiborini tubdan yangilash va ularni mazkur muammoni hal etishlarini rejalashtirishni, oʻzaro hamkorliklariga rahbarlikni amalga oshirish tabiiy zaruriyatdir.

Oʻqituvchini umumiy oʻrta taʼlim maktablaridagi va amaliy pedagogik faoliyatga tayyorlashda u hal etadigan muammolar, bajaradigan vazifalari, ularning bilim, malaka va koʻnikmalari hamda foydalanadigan vositalari, ularning bilim va malaka-koʻnikmalari hamda yoʻllari, uslublarini, yaʼni oʻqish pedagogik faoliyatining mazmunini, tuzilishini takomillashtirish muhim ahamiyatga egadir.

Texnologiya taʼlimi oʻqituvchisining faoliyatida hal etiladigan joriy muammolari tizimi quyidagilardan iborat: 1. Ijtimoiy-iqtisodiy oʻzgarishlarga bogʻliq muammolari. 2. Jamoatchilikda mehnatning xususiyatlari va uni bilish asoslari. 3. Taʼlimiy va tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishning maʼlum maqsadga yoʻnaltirilganligi. 4. Oʻquvchilarning oʻquv jarayonidagi axloqiy, milliy, texnologiya, jismoniy, ekologik, iqtisodiy, nafosat, jinsiy, kompyuter tarbiyalanishining birgalikda amalga oshirilishiga doir muammolar va boshqalar.

Texnologiya taʼlimi oʻqituvchisining turli sharoitlardagi faoliyatining turlari quyidagi yoʻnalishlardan iborat boʻlmogʻi lozim: Tuzuvchilik, tashkilotchilik, muomala (munosabatlar)da boʻlish, axborotlar berish, rivojlantiruvchi, moʻljallay

olish, safarbarlik (biror pedagogik tadbirni amalga oshirishda), ilmiy-tadqiqotchilik, texnik-texnologik, ishlab chiqarish faoliyati va boshqalar.

Texnologiya ta'limi o'qituvchisi turli xil bilimlarini egallashi, bilishi, dunyoqarashlarining kengligi bilan boshqa predmetlar o'qituvchilaridan farq qiladi: 1. G'oyaviy-siyosiy va mafkuraviy bilimlar ko'lami. 2. Psixologik bilimlar. 3. Pedagogik-uslubiy bilimlar. 4. Tabiiy-ilmiy bilimlar. 5. Matematik bilimlar. 6. Texnik-texnologik bilimlar. 7. Iqtisodiy bilimlar. 8. Demografik va etnografik bilimlar. 9. Tabiiy-biologik bilimlar. 10. Ekologik bilimlar. 11. Huquqiy bilimlar. 12. Nafosat tasavvurlari. 13. Umummadaniy bilimlar. 14. Axborot texnologiyalarilar. 15. Tashkilotchilikka oid bilimlar. 16. Xorijiy tillar haqidagi bilimlari va h.k.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida tashkil etiladigan texnologiya ta'limi mashg'ulotlarini samarali, to'laqonli olib borishlari uchun o'qituvchida quyidagi amaliy ko'nikma va malakalar shakllangan bo'lmog'i lozim: aqliy, ma'naviy, zakovat, pedagogik, metodik (uslubiy), umummehnat, maxsus, kasbiy, hisoblash, o'lchash, chizish va tuzishga doir, turli xil moslamalar, asboblari, qurilmalarni, texnika vositalarini boshqara olish, bevosita mehnat obyektlari, predmetlari bilan, qurollari bilan munosabatda bo'la olishga doir va boshqa yo'nalishdagi ko'nikma va malakalar.

Texnologiya ta'limi o'qituvchisining o'quv tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etishdagi pedagogik faoliyati mazmuni: Uzluksiz ta'lim tizimining asosiy bosqichida (5-9-sinflar to'liqsiz o'rta maktab) o'quvchilarining mehnat tayyorgarligi jarayoni quyidagi maqsadlarni amalga oshirishni nazarda tutadi:

- ishlab chiqarish sohalari bilan tanishish;
- ishlab chiqarishda qo'llaniladigan texnika vositalari va texnologik jarayonlar bilan tanishish;
- ishlab chiqaruvchi kuchlar va ularning turlari;
- turli xil texnikaviy hisoblashlarni o'tkazish, mehnat operatsiyalarini bajarish;
- unumli mehnat jarayonida ishtirok etish;
- turli xil kasblar bilan tanishish va ularni egallashga tayyorlanish;
- o'quvchilarni mehnatga, ma'lum kasbga va hayotga tayyorlash;

O'quvchilarni yuqorida ko'rsatib o'tilgan jarayonlar va omillar bilan tanishtirishda texnologiya ta'limi darslari bilan bir qatorda texnologiya ta'limidan tashkil etiladigan sinfdan va maktabdan tashqari tarbiyaviy tadbirlar ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Texnologiya ta'limidan o'tkaziladigan sinfdan va maktabdan tashqari tashkil etiladigan tarbiyaviy tadbirlar maktabdagi mehnat tayyorgarligining umumiy maqsad va vazifalariga, shakl va mazmuniga mos keladi hamda quyidagi ko'rinishlarga ega. Maktabda: 1. O'quv ustaxonalaridagi amaliy mashg'ulotlar. 1. O'quv-tajriba uchastkasidagi amaliy sinov ishlari. 2. Maktabda «jonli burchak» tashkil etish va unga qarash. 3. O'z-o'ziga xizmat mehnatini tashkil etish. 4. Yoshlar va o'quvchilar mehnat tadbirlarida, shanbaliklarda qatnashish. 5. Texnologiya ta'limidan tashkil etiladigan turli xil to'garaklarda ishtirok etish. 6. Ishlab chiqarish korxonalariga sayohatlari. 7. Maktabdan tashqarida (otaliq yoki tayanch korxonasi bazasida). 8. Xalq hunarmandchiligi bo'yicha hunarmandlar sulolalarining davomchilari sifatida. 9. Turli xil buyumlarni (sinflarni, uyda, korxonada, maktabda) tuzatish va ta'mirlash ishlarida qatnashish va b.q. 10. Mehnat faxriylari va ilg'orlari bilan uchrashuvlar. 11. Turli xil buyumlarni (sinflarni, uyda, korxonada, maktabda) tuzatish va ta'mirlash ishlarida qatnashish.

Xolbuki, bunday tarbiyaviy imkoniyatlarga, turli-tuman ko'rinishlarga, milliy, mahalliy, etnografik xususiyatlarga boy ta'limiy-tarbiyaviy tadbirlarni qidirib topib, amaliyotga qo'llashda texnologiya ta'limi o'qituvchisining o'rni beqiyosdir.

Adabiyotlar

1. Doniyev B.B. Mehnat ta'limi o'qituvchisi pedagogik faoliyatini nazorat qilish metodikasi /O'quv-uslubiy qo'llanma. Samarqand, 2010. -72 b.
2. Muranov B.I. Xalq hunarmandchiligini o'rganishda o'quv-tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish. /Met. tav. -Samarqand, VPKQTMOI. 2011. -20 b.